

cursos

de català

**MARC
SOCIOLINGÜÍSTIC
PER ALS CURSOS
DE CATALÀ**
NIVELL INTERMEDI

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

INTERMEDI 1

LA FORMACIÓ DE LA LLENGUA

- La formació de la llengua catalana
- La romanització
- Classificació de les llengües romàniques
- Les aportacions dels germànics
- Les aportacions dels àrabs

LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES 1

- Què entenem per varietats d'una llengua?
- El concepte de llengua estàndard
- Les varietats geogràfiques

INTERMEDI 2

HISTÒRIA DE LA LLENGUA

- Els orígens
 - Del llatí al català
 - Els primers textos escrits en català
 - El creador de la prosa catalana
 - La poesia dels trobadors
- L'expansió
- La decadència (XVI - XVIII)
- La renaixença (XIX)
- Segle XX

INTERMEDI 3

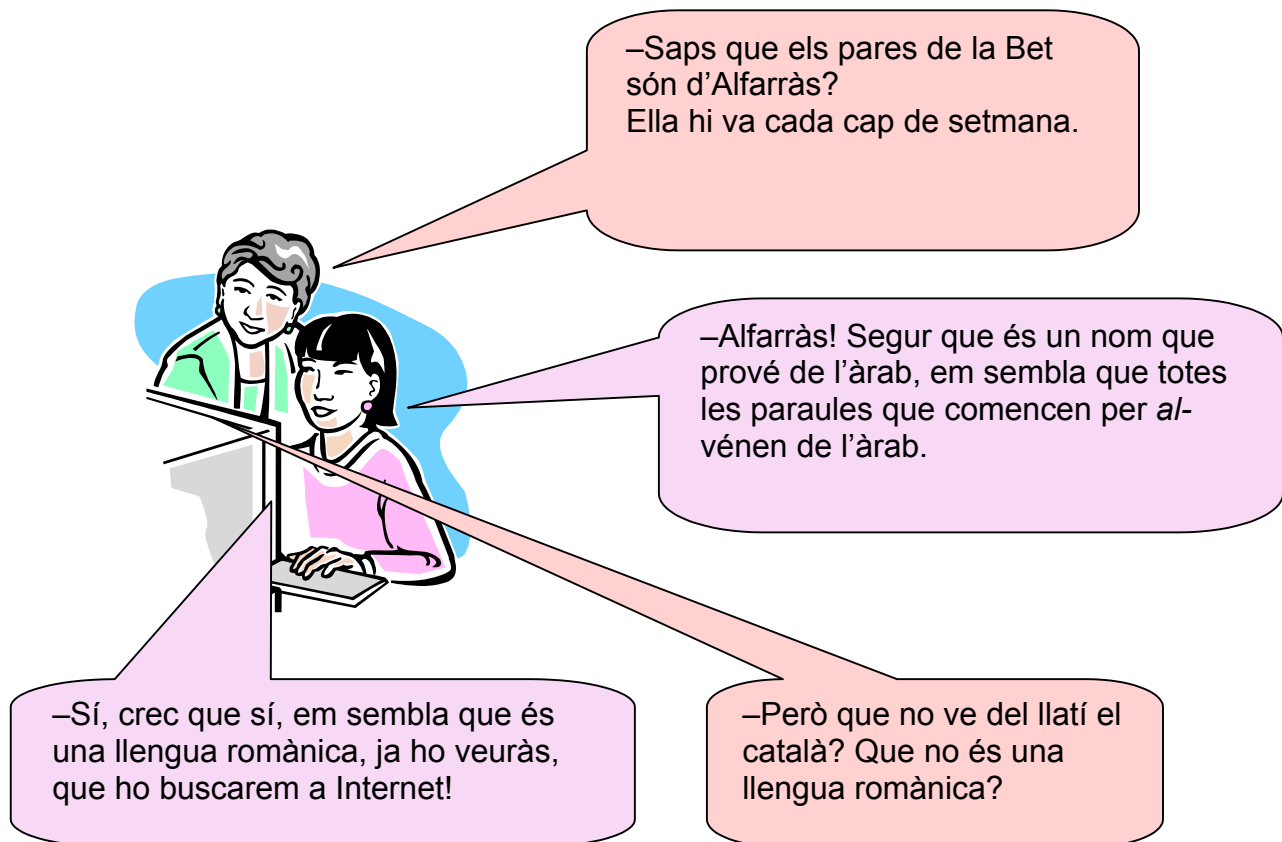
LES FUNCIONS DEL LLENGUATGE

EL PROCÉS DE COMUNICACIÓ

ELS USOS DE LA LLENGUA

LA FORMACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA

LA FORMACIÓ DE LA LLENGUA

La Trini i l’Anna aprofiten que estan connectades a Internet i es documenten sobre la formació de la llengua catalana:

A través del buscador

La Trini i l’Anna busquen pàgines web sobre les llengües romàniques i la cerca els diu:

S’ha cercat **llengües romàniques** al Web . Resultats **1 al 10** d’aproximadament **262**.

Es decideixen entrar en aquesta pàgina i: diuen totes dues alhora.

- és fantàstic!

[Romance Languages page in Catalan](#)

Llengües romàniques: Origen: ... Esquema de l’evolució: Llatí vulgar (parlat).

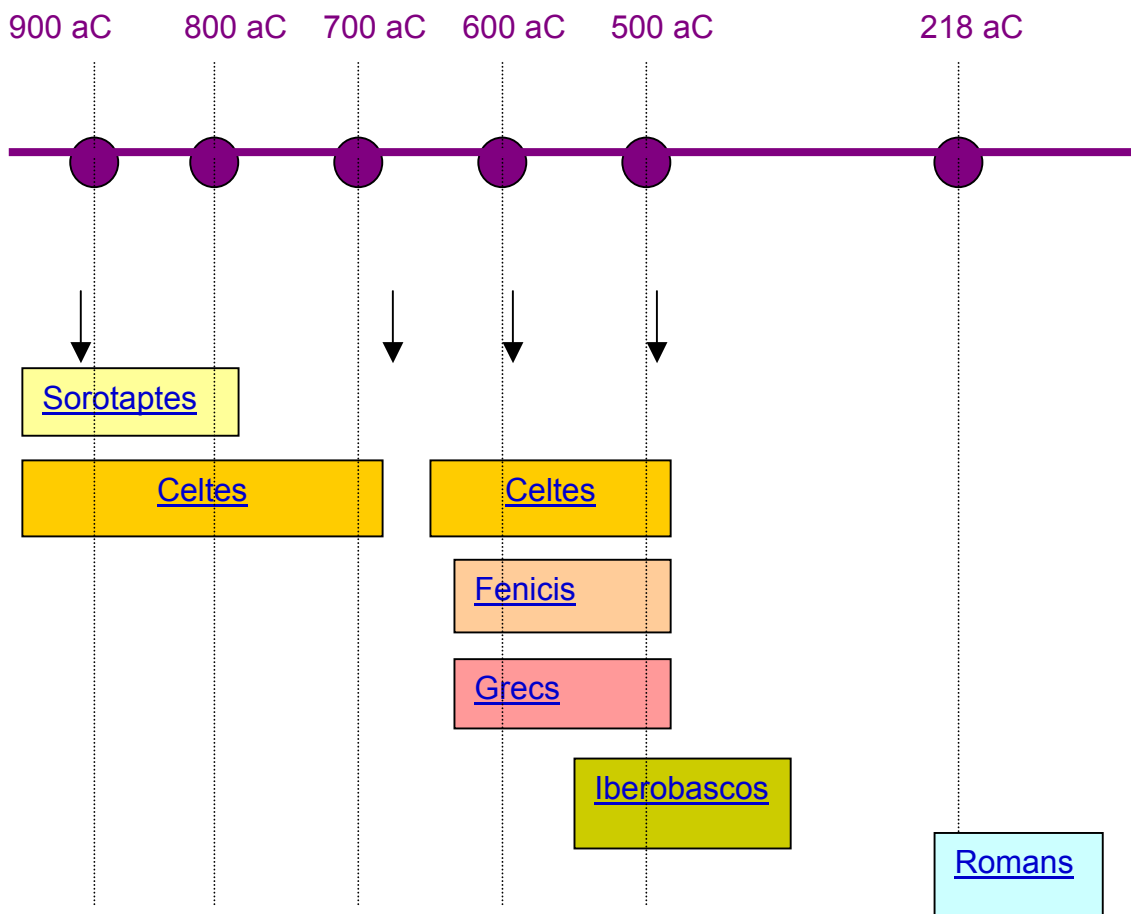
Pre-romànic (segles V, VI...). **Llengües romàniques** (segles IX, X). ...

www.june29.com/HLP/lang/Catalan/webcat5.html - 3k - Còpia en memòria - Pàgines similars

Com es va formar la llengua catalana ?

El català és una llengua romànica que ve del llatí vulgar, no obstant això, no podem obviar que abans que els romans s'instal·lessin a les terres catalanes, ja ho havien fet altres civilitzacions o cultures amb altres llengües. El llatí les va substituir, però inevitablement també hi van deixar la seva empremta i van influir en l'evolució del llatí vulgar al català de tal manera que encara són formes ben vives actualment. Anomenem aquestes influències no llatines el **substrat**.

El període preromà comprèn el primer mil·lenni abans de Crist (aC) fins a l'arribada dels romans a Empúries el 218 aC.

Sorotaptes: llengua d'un poble indoeuropeu que va arribar a la Península pels volts de l'any 900 aC. Les restes sorotàptiques en català són:

fonològiques: palatalització de la /- inicial

lèxiques: *avenc, balma, barranc, clenxa, galta...*

toponímiques: *Tec, Carant, Tivissa*

Celta: llengua d'un poble indoeuropeu que va arribar a la Península pels volts de l'any 600 aC. Les restes cèltiques en català són:

fonològiques: l'evolució de *-ps-* fins a *-ix-*

lèxiques: *blat, ble, bri, bruc, camí, carro*

toponímiques: *Besalú, Verdú, Sogorb, Cadaqués, Queralt, etc.*

Fenícis: l'expansió feniciocartaginesa va arribar a Eivissa cap a la meitat del segle VII aC. Les restes lingüístiques fenícies són:

toponímiques: *Eivissa, Tagomago, Maó, Hispània*

Grecs: un poble indoeuropeu que cap als volts de l'any 600 aC es va instal·lar a diferents llocs de la costa mediterrània (*Empúries, Roses, Dènia*). Les restes lingüístiques gregues són:

toponímiques: *Empúries, Roses, Pitiüses, etc.*

Moltes formes del grec van ser incorporades al català a l'edat mitjana, com a fruit de la relació comercial: *prestatge, calaix, xarxa, etc.*

Iberobascos: el contacte entre les cultures indígenes i les de la mediterrània oriental entre els segles VI i V aC van desenvolupar una civilització amb característiques i personalitat pròpies. Les restes lingüístiques iberobasques en català són:

lèxiques: *pissarra, esquerra, lleganya*

toponímiques: *Segarra, Besora, Erts.*

La romanització

Els romans van desembarcar el 218 aC a Empúries. Ben aviat van controlar tot el litoral català i van fundar **Tarraco** amb el suport dels **ibers**.

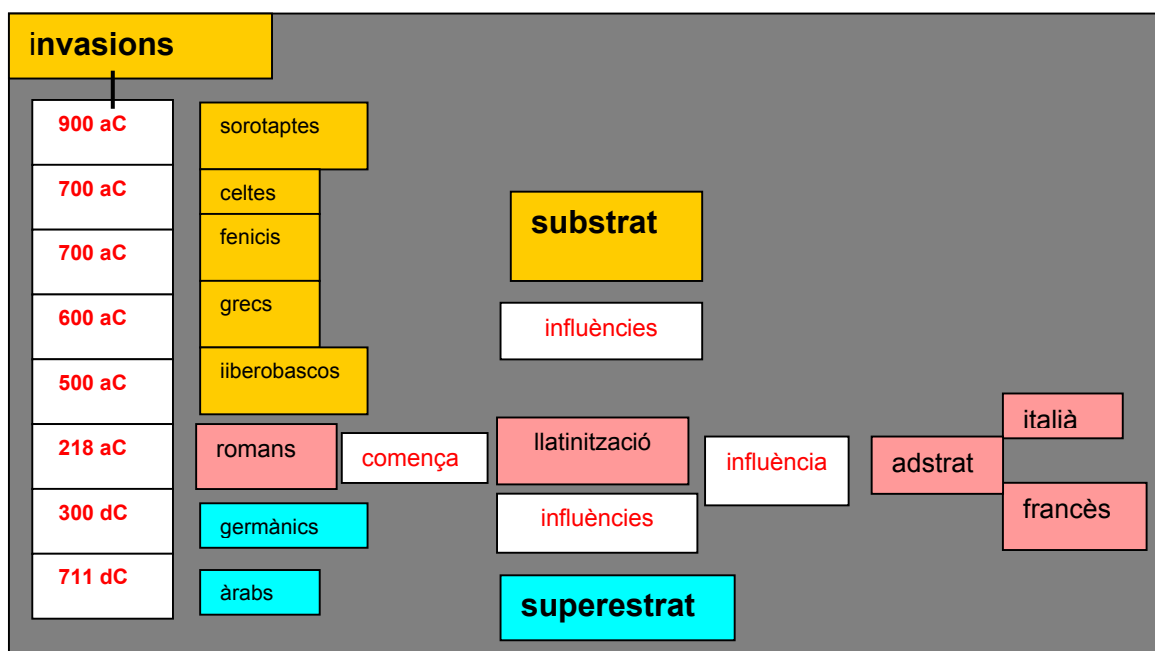
El procés de romanització no es va produir de sobte. Es va anar fent a mesura que molts romans s'establiren a la Península: comerciants, mercenaris, soldats, etc., i a mesura que es van urbanitzar les terres conquerides.

Així, doncs, la romanització tendia a l'assimilació de tots els pobles conquerits mitjançant l'exportació de la seva cultura i també de la seva llengua, cosa que va contribuir a la gran llatinització de les terres catalanes. Hem de tenir en compte, però, que aquest procés no va ser igual per a tothom. Segons les localitats o les comarques (més urbanes o més rurals) i les classes socials aquest procés va seguir ritmes diferents.

Després d'una etapa de bilingüisme (llatí – ibèric), el llatí va anar guanyant terreny fins a arribar a la substitució plena de l'ibèric. El llatí parlat, finalment, era la llengua més estesa a totes les terres catalanes, però el substrat lingüístic de les llengües prèvies va originar els diferents parlars.

Després de la romanització també hi va haver altres pobles que van envair les terres catalanes, però la consolidació del llatí era tan forta que les llengües dels nousvinguts van ser assimilades pel llatí encara que hi van exercir una certa influència. Aquesta influència s'anomena **superstrat** i pel que fa al català prové del germànic i de l'àrab.

També hem de tenir present la influència entre llengües veïnes, anomenada **adstrat**. En el cas del català parlaríem d'hel·lenismes, italianismes, anglicismes, etc.

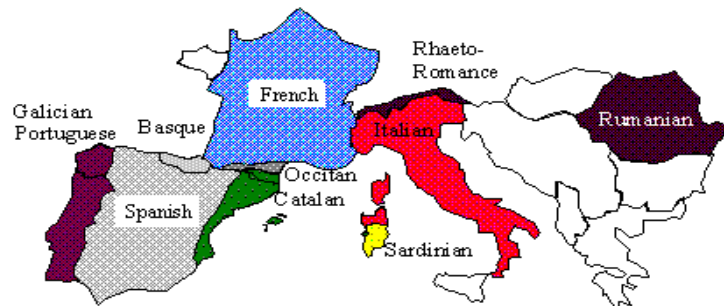

Classificació de les llengües romàniques

El llatí va evolucionar fins a convertir-se en una nova llengua a més d'una comunitat de parlants. Totes les llengües evolucionades del llatí són llengües romàniques i es divideixen en dos grans blocs:

- ▶ Orientals: italià i romanès
- ▶ Occidentals: galaicoportuguès, espanyol (castellà), català, occità, francès, sard i retonomanx

ROMANCE LANGUAGES MAP

Les aportacions dels germànics

L'imperi romà va caure a partir del segle IV, moment que van aprofitar els pobles germànics per anar guanyant terreny. Quan els visigots van arribar a les terres catalanes ja feia més d'un segle que estaven en contacte amb els romans. Si bé van aconseguir establir-se a la Península no van aturar el procés de romanització; al contrari, van adoptar la llengua llatina.

L'aportació germànica pel que fa al català és la següent:

onomàstica: Alfons, Àlvar, Albert, Arnau ...

toponímia: Geltrú, Llofriu ...

lèxic: amanir, espia, guerra, gris, roba, blau, estaca, bosc ...

Les aportacions dels àrabs

Els musulmans van aprofitar la guerra civil dels visigots per envair tota la Península l'any 711. A poc a poc es feren amb Saragossa, Tarragona, el Rosselló, etc. Però els francs van reaccionar i van avançar cap al sud fins a establir la Marca Hispànica o zona de seguretat de les possibles invasions musulmanes.

El domini dels àrabs s'estenia pel que coneixem amb el nom de Catalunya Nova: Tarragona, Tortosa i Lleida. Després de l'àrab la conquesta es va expandir cap a Mallorca, Eivissa i Menorca.

Les aportacions de l'àrab al català són:

noms d'eines: albarda, garbell, mandil, tamís...

noms del ram de la construcció: magatzem, racó, rajola, safareig...

noms d'estris domèstics: aixeta, flassada, catifa, matalàs...

noms de productes químics: alcohol, quitrà...

noms del món comercial: albarà, duana, tanda,...

noms de plantes: albercoc, albergínia, arròs, safrà...

topònims: Alfarràs, Abelda, Alcúdia...

LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES 1

LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES. INTRODUCCIÓ

Què entenem per varietats d'una llengua?

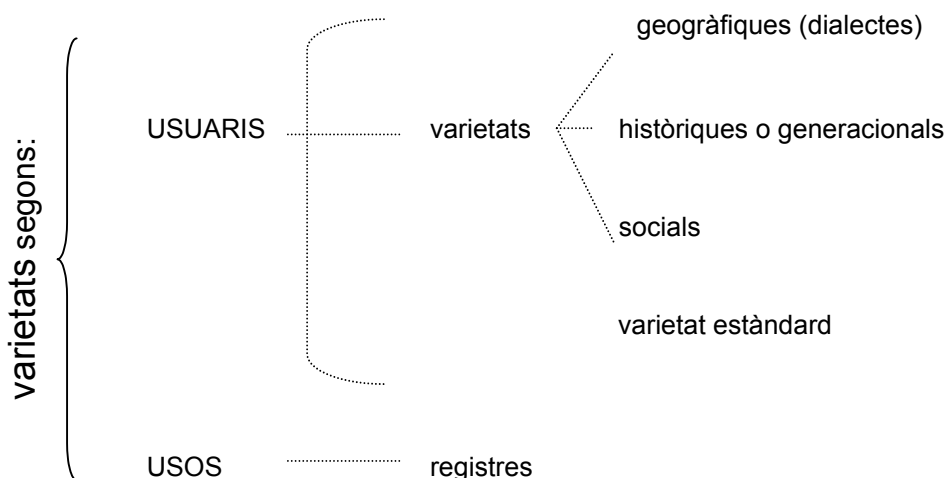
Les varietats d'una llengua són el conjunt de trets lingüístics propis de cadascun dels grups d'usuaris que podem delimitar d'una comunitat lingüística. Així, si la subdividim atenent la procedència geogràfica dels usuaris, obtenim les **varietats geogràfiques** (o dialectes). Si fem la divisió d'acord amb criteris cronològics, distingirem les **varietats històriques** (des del català preliterari fins al contemporani) o **generacionals** (el català dels joves contraposat al dels vells). Finalment, també es poden caracteritzar varietats pròpies de grups socials definits (parlar xava, argots de grups socials...): són **les varietats socials**.

El concepte de llengua estàndard

Al costat de les varietats acabades d'esmentar, trobem la **varietat comuna o estàndard**: podríem dir que és un model convencional que s'ha anat generant amb el temps, poc marcat pels trets geogràfics, generacionals o socials i que és utilitzat, sobretot, pels mitjans de comunicació, l'administració, l'ensenyament, etc.

Hem vist fins ara, varietats lingüístiques lligades als usuaris. Si ens fixem, però, en l'ús que es fa de la llengua depenent del context comunicatiu, les normes socials establertes o les necessitats expressives concretes, trobarem els diferents **registres**: és a dir els diferents tipus de llengua associats a determinades situacions d'ús.

El quadre següent resumeix les varietats lingüístiques i els factors als quals, com acabem de veure, estan lligades: els usuaris i els usos.

les varietats geogràfiques

Com hem vist abans, les varietats geogràfiques de la llengua es basen en la procedència geogràfica dels seus usuaris i també s'anomenen dialectes.

El català no és una llengua especialment marcada per les diferències dialectals: ho són més, per exemple, l'italià, l'anglès, l'alemany o el castellà, que inclouen varietats tan distants o més entre elles que qualsevol de les catalanes. Així, un florentí i un napolità, per exemple, no s'entenen si no recorren a l'italià estàndard.

Moltes de les diferències dialectals actuals són el resultat de canvis relativament moderns, relacionats sovint amb la situació sociolingüística i política, com la divisió de les diferents terres en diversos estats, comunitats autònomes i províncies. En català antic, en canvi, la llengua tenia una uniformitat encara més gran, tant en l'àmbit oral com en l'escrit.

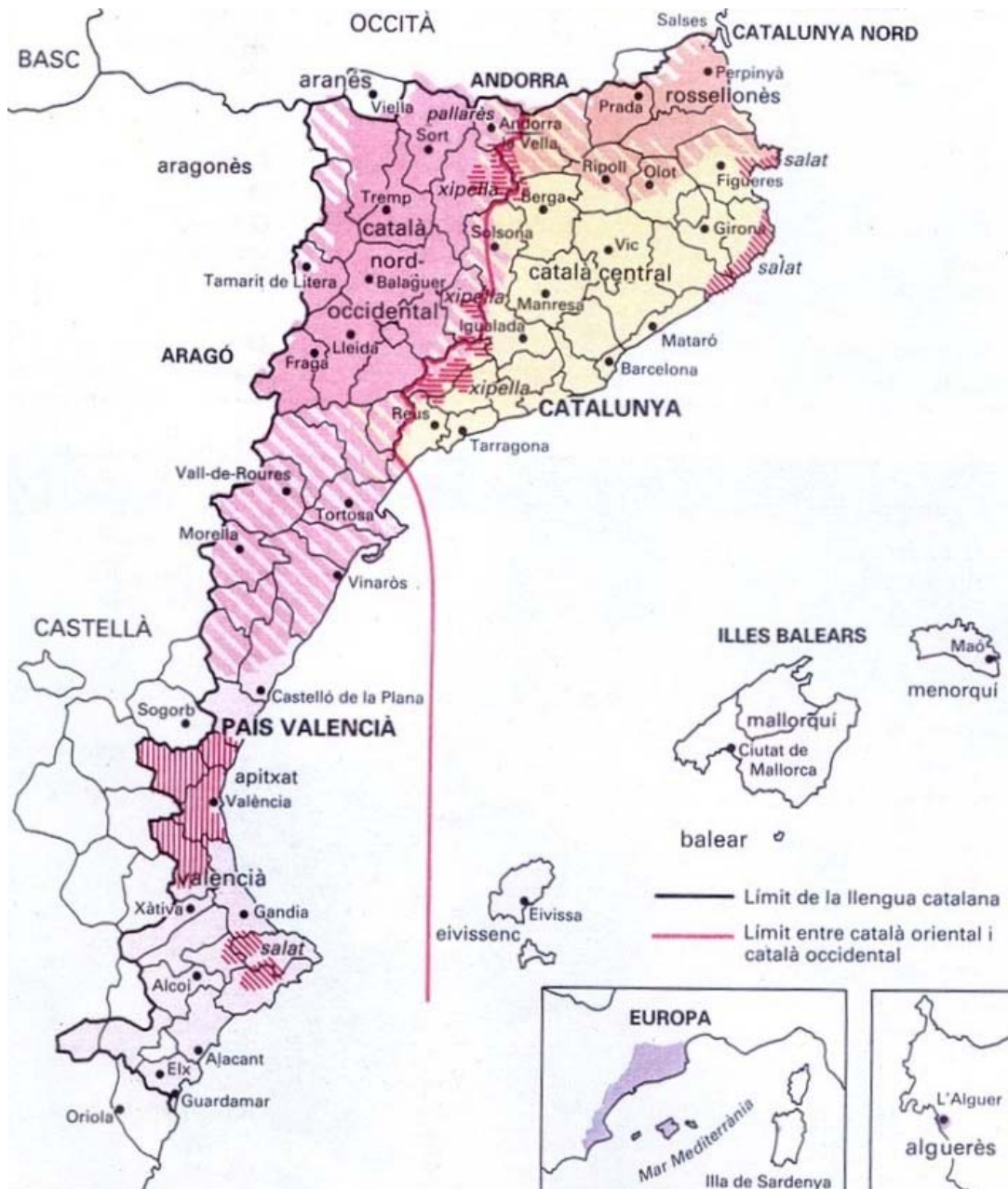
Sigui com sigui, les variacions dialectals actuals són poc diferenciades. Les més sistemàtiques es produeixen entre dos grans blocs: el català oriental i el català occidental que no ho fan.

La divisió entre els dos blocs es basa en una sèrie de trets lingüístics, sobretot fonètics, el més important dels quals és el fet que els dialectes orientals neutralitzen la *a*, *e* àtones en [ə] i la *o*, *u* àtones en [u], a diferència dels occidentals.

També hi ha diferències de tipus morfològic i lèxic, però cal tenir clar que el pas d'un bloc a l'altre no és bruscat, sinó que hi ha zones de transició, que comparteixen característiques de les dues grans branques dialectals. El quadre següent reflecteix els principals subdialectes que inclouen cada un dels grups principals:

CATALÀ ORIENTAL	septentrional (o rossellonès)	
	central	septentrional de transició, salat, xipella, barceloní, tarragoní
	balear	mallorquí, menorquí, eivissenc
	alguerès	
CATALÀ OCCIDENTAL	nord-occidental	ribagorçà, pallarès, tortosí
	valencià	valencià septentrional, valencià apitxat, valencià meridional

En el **mapa**, es pot observar com els dos grans grups de dialectes es poden alinear al costat d'una mateixa línia.

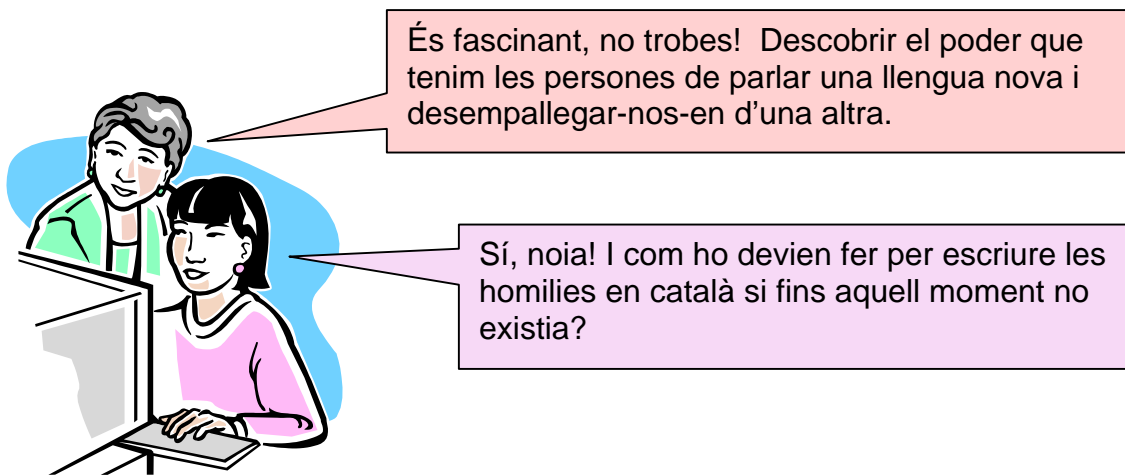
Les principals característiques dels dialectes que inclouen cada un dels dos blocs són les que figuren a **Les varietats lingüístiques 2** (Marc sociolingüístic per als cursos de català. Nivell de Suficiència).

HISTÒRIA DE LA LLENGUA CATALANA

HISTÒRIA DE LA LLENGUA

Els Orígens: del llatí al català

La consciència dels parlants de les terres catalanes que la llengua que parlaven no era el llatí sinó una altra llengua s'ha de situar a finals del segle VIII. La mostra més evident és en el **Concili de Tours** (813), quan la jerarquia eclesiàstica considera convenient traduir les homilies a la llengua romànica rústica, perquè el poble ja no entenia el llatí.

Els primers textos escrits en català

A partir de la segona meitat del segle XII es van començar a escriure textos en català. Eren textos majoritàriament de tipus instrumental de l'àmbit jurídic i religiós.

[Les Homilies d'Organyà](#) és el primer text en prosa escrit en català. És una col·lecció de sis sermons de quaresma escrits a finals del segle XII o a principis del XIII.

Els *Usatges de Barcelona* són les primeres normes jurídiques que apareixen a Europa. Van ser escrites a mitjan segle XII pels jutges de la cort barcelonina. Tenen una importància cabdal per dues raons:

- ▶ va ser la primera compilació administrativa catalana que delimitava els drets i els deures dels comtes i dels seus súbdits, i
- ▶ va ser el primer intent seriós de fixar la terminologia jurídica.

El creador de la prosa catalana

[Ramon Llull](#) era fill d'uns cavallers que van acompanyar el rei Jaume I en una expedició a Mallorca i va néixer a l'illa el 1232. Va ser el primer escriptor que va utilitzar una llengua vulgar per tractar temes científics i filosòfics.

Segons explica en la seva *Vida Coetània* se li va aparèixer Crist crucificat per convèncer-lo que havia d'abandonar la vida privada i perquè es lliurés a la propagació de la fe cristiana.

Va escriure unes 250 obres en català, en llatí i en àrab. Algunes de les obres més importants són: *Llibre de la contemplació* (1272), *Llibre d'Evast i d'Aloma i de Blanquerna* (1282), *Llibre d'Amic e Amat* (1282), *Llibre de meravelles* (1288) i *El Desconhort* (1295).

Llull va ser innovador perquè:

- ▶ Va ser el primer pensador filosòfic i científic que va escriure en català per tal d'arribar a tothom i difondre les seves creences.
- ▶ Escrivia en una prosa acurada, clara i ben construïda.
- ▶ Usava un lèxic ric o en creava quan no en tenia.
- ▶ Tenia facilitat per explicar de forma senzilla uns conceptes elevats, etc.

Cerca: Ramon Llull

¡Ah, fill, e tanta almoyna, e tants diners, draps, besties, armes e les altres coses semblants a aquestes son donades, per so que hom ne haja vana gloria!... ¡tants homens qui fan aparès que sien bons homens, per so que pusquen enganar les gents!... cor en semblansa de be, engana hom enans home leyal, que ab semblansa de mal: ¡ah, fill! ¿e qui es que d aytals homens se pusca guardar?... Si vols esser privat de vanagloriós, diguesli mal d alcun home;... si vols esser menyspreat, desamat d ome vanagloriós, reprin lo en los falliments que fa...

Ramon Llull, *Estudi de les doctrines sociològiques*

La prosa històrica

El moment culminant de la prosa arriba amb les quatre grans cròniques (1313-1388) que representen la memòria històrica nacional:

- ▶ *El llibre dels feits*, de Jaume I: text autobiogràfic del rei, en què explica de forma planera els seus projectes. És una obra intimista i d'estil viu i fluid i hi predomina el to col·loquial.
- ▶ La *Crònica* de Bernat Desclot: és una narració versemblant de la conquesta de Sicília (1283-1285), dedicada especialment al rei Pere II. Aquesta *Crònica* destaca pel gran nombre d'arcaïsmes que hi utilitza l'autor.
- ▶ La *Crònica* de Ramon Muntaner: aquesta crònica abasta de l'any 1207 al 1328. Hi descriu l'expedició dels catalans a l'orient i destaca per la gran passió que deixa palesa Muntaner per la llengua i la seva terra.
- ▶ La *Crònica* de Pere III el Cerimoniós: feta a l'estil de la del seu avi, el rei Jaume I. Escrita amb un estil auster i acurat.

Cerca: Bernat Metge

La poesia dels trobadors

La poesia dels trobadors de la Gàl·lia meridional va ser durant els segles XII i XIII la de més prestigi i la més imitada arreu. Els poetes catalans, que també escrivien en occità, se sentien més vinculats a la literatura provençal i al fet occità, ja sigui pel parentiu de les llengües o per la política ultrapirinenca dels reis d'Aragó.

Podem veure que un seguit de poetes importants d'aquesta època escrivien en occità: Cerverí de Girona, Ramon Vidal de Besalú, Guillem de Berguedà, etc.

L'expansió (XIII – XVI)

A mitjan segle XIII, Jaume I ja havia conquerit Mallorca i el País Valencià i a finals de segle va iniciar l'expansió cap a la Mediterrània: Sicília, Sardenya, Nàpols, etc. A totes les terres on Jaume I havia arribat, el català va ser-hi present i va exercir-hi un domini més o menys intens.

La Cancelleria Reial

L'any 1276, Jaume I va disposar que tota la documentació de la corona catalanoaragonesa fos redactada en català i no en llatí. A partir d'aquell moment, tota la documentació dels Països Catalans es va unificar.

La **Cancelleria Reial** va ser l'encarregada de traduir, gestionar i tramitar la documentació del rei, de la noblesa i dels eclesiàstics i va esdevenir un focus cultural, sobretot a partir de 1373, ja que hi havia un grup de copistes encarregats de transcriure llibres.

La Conselleria Reial, que va expandir la prosa seguint els formularis medievals de retòrica epistolar. La llengua catalana cada vegada era menys un calc de la frase llatina, sobretot amb els notaris i escriptors de Pere III el Cerimoniós, que usaven un català més dúctil, harmoniós i clar.

El català escrit que havia aconseguit implantar la Cancelleria era una mena de **koiné** literària i administrativa que unificava la llengua de relació entre les terres de la corona i sobretot contrarestavat la llengua que s'havia l'expandit en unes terres fortament arabitzades (Illes i País Valencià).

Els funcionaris es formaven en llatí per tal que els seus documents escrits en català, aragonès i llatí assolissin un alt grau de perfecció. Així, doncs, podem dir que la Cancelleria Reial va contribuir a millorar i fixar la llengua literària.

L'Humanisme (XV)

Els funcionaris de la Cancelleria van contribuir a fer que els monarques acoïssin amb entusiasme el nou corrent humanista que procedia d'Itàlia i divulgaren els autors clàssics. L'humanisme proposava una nova manera d'entendre la vida, pretenia fer més noble i feliç la persona.

Bernat Metge va introduir la prosa humanista a la literatura catalana. Era notari, dominava el llatí. La seva primera obra *Llibre de Fortuna e Prudència* encara té influències medievals, que desapareixen a *Valter e Griselda*. La seva gran obra, però, és *Lo somni*, en què deixa palès el seu bon gust lingüístic i les característiques més pròpies del Renaixement. Podem dir, doncs, que Bernat Metge és el representant de la prosa culta del Renaixement català.

Francesc Eiximenis autor prolífic i de gran difusió, va escriure en llatí i en català i la seva obra tractava temes de ciència política, mística i ascètica, d'ètica i de teologia dogmàtica amb l'objectiu d'alliçonar el més gran nombre de persones en la religió cristiana. Per aquest motiu, Eiximenis utilitza una prosa popular, la que es parlava en el seu temps, d'apòlegs i d'aforismes, dites populars i exemples, d'anècdotes i llegendes, de símilis i de sentències, etc.

Sant Vicent Ferrer, gran orador, tenia molta facilitat per captivar i commoure l'auditori amb els seus sermons de tradició lul·liana. El seu llenguatge era ric i expressiu i el català que feia servir era el de la parla del poble, molt allunyat dels models humanistes literaris.

Sant Vicent Ferrer... Aquest nom em sona. Jo diria que va viatjar molt. Quan vaig anar a la Bretanya recordo que en una catedral hi tenia una capella i recordo que hi havia un fullet que explicava la seva història. Em va cridar l'atenció perquè era català.

A veure, què passarà si posem en aquest cercador tan fantàstic *prosa catalana del Renaixement?*

Google[™]
Català

Els llibres de cavalleries

El segle XV es caracteritza per l'increment de pes específic de la burgesia enfront de la pèrdua de preponderància de la noblesa. Tot i així, les formes de vida més medievals, anomenades cavalleresques, van perdurar perquè la burgesia se les va fer seves.

[Curial e Güelfa](#) i el [Tirant lo Blanc](#), redactat per Joanot Martorell entre el 1460 i el 1468, són les obres més representatives d'aquesta època, que nedava entre la nostàlgia de la cavalleria feudal en decadència i els valors humanístics de la burgesia puixant.

Curial e Güelfa: un dels llibres de cavalleria més importants de la literatura catalana, d'autor anònim. Güelfa, germana del marquès de Montferrato i jove vídua del senyor de Milà, s'enamora de Curial, jove humil de la cort. Güelfa el protegeix i el fa cavaller, però Curial ha d'emprendre un viatge d'aventures per diversos països. Se n'enamoren dames i donzelles. Finalment ell torna i es casa amb Güelfa. És una obra elegant i ben estructurada, plena de realisme, erotisme i humanisme.

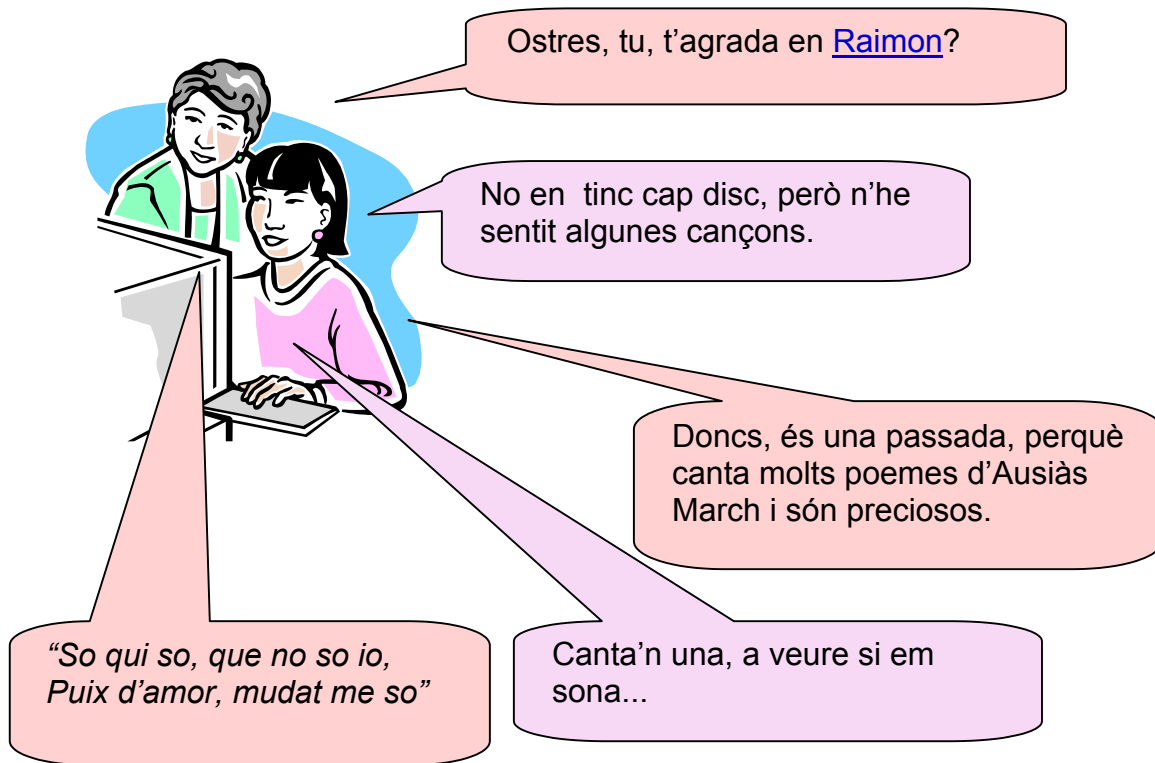
Tirant lo Blanc, de Joanot Martorell, és l'obra de cavalleria més important en llengua catalana. Va ser el llibre profà més llegit del segle XV i és un retrat de la societat d'aquesta època. És tan acurat que dona detalls de la moda de vestir, les danses, les intrigues de palau, les converses de les dames, etc. Encara que sigui un llibre de cavalleria es diferencia de les altres obres d'aquest gènere per tenir un estil literari propi, ja que no hi apareixen fenòmens meravellosos.

La poesia

[Ausiàs March \(+informació\)](#) és el millor poeta de l'edat mitjana i un dels poetes més importants de tota la literatura d'aquest període. Ausiàs March va ser el primer poeta que va usar plenament la llengua catalana i va abandonar totes les reminiscències del provençal.

Roís de Corella: autor de finals del Renaixement de poesia i de prosa, molt minoritari i eclipsat per Ausiàs March.

SÓ QUI SÓ

Só qui só, que no só io,
puix d'amor mudat me só.
lo crec cert que res no sia,
e, si só, só fantasia,
o algun home que somia
que ve alcançar algun do,
puix d'amor mudat me só.
Só del tot transfigurat;
só aquell que era llibertat,

i ara d'amors cativat
me veig molt fora raó,
puix d'amor mudat me só.
Si só, puix que en lo món vixc
i a mi mateix avorrixc,
i segons que discernixc
veig la qui em dóna passió
puix d'amor mudat me só.

La Decadència (XVI– XVIII)

La tendència de les monarquies absolutes del segle XVI era homogeneïtzar la llengua de cada unitat política i al mateix temps aconseguir que s'usés majoritàriament la llengua de la cort, com a llengua única que desplaçés les altres.

Amb la unió de Ferran II d'Aragó i Isabel de Castella, la cort reial s'allunyà cada vegada més de les terres catalanes. El català va deixar de ser la llengua de la cort i per tant també, la llengua literària.

Amb el descobriment d'Amèrica, l'aristocràcia catalanoaragonesa es va traslladar a Castella i els pocs escriptors de la cort aragonesa que quedaven es van ser acollits a València, a la cort de Germana de Foix, segona esposa i viuda de Ferran II.

Diversos factors [polítics](#), [econòmics](#) i [culturals](#) van desestabilitzar la situació de les terres catalanes.

Polítics: l'absentisme reial de les terres catalanes, atorgament de càrrecs públics a funcionaris castellans, la censura, l'expulsió dels moriscos del País Valencià, etc. La Guerra dels Segadors (1640-1642) i el Tractat dels Pirineus (1659) van iniciar el desmembrament territorial dels països catalans, el Rosselló va ser cedit a França i immediatament després vingueren les repressions contra el català per tal que el regne francès s'imposés plenament a la Catalunya Nord.

Econòmics: Amb el descobriment de la impremta els primers llibres van ser en llatí i en català, però a partir del segle XVI el castellà va interferir i va guanyar el terreny en detriment del català.

Culturals: el procés de castellanització va ser important en la classe dominant, però en cap cas va renunciar a la llengua pròpia, necessària per poder-se relacionar amb les classes populars. La producció literària va ser més aviat escassa durant el segle XVI, però el poble, tot i l'actitud dels literats que s'havien passat a la llengua castellana, va continuar usant la seva llengua i no es va deixar influenciar.

Pel que fa a la producció literària, aquestes mesures repressives envers la llengua catalana van afectar bàsicament a la literatura culta.

Alguns dels autors dramàtics que s'expressen en castellà són Joan Timoneda, Joan Ferrandis d'Herèdia, Lluís de Milà, que fan parlar català a alguns dels seus personatges, sobretot per dir expressions populars.

Pel que fa a la producció poètica d'aquesta època hi trobem força imitadors d'Ausiàs March, com Pere Serafí o Joan Pujol i també hi trobem poetes de l'escola castellana, com Francesc Vicenç Garcia o Francesc Fontanella, que es caracteritzen per la castellanització del llenguatge.

Les obres en prosa més interessants d'aquest període són les historiogràfiques, com *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* de Cristòfor Despuig (1557) i el *Llibre dels feyts d'armes de Catalunya* de Joan Gaspar Roca Jalpí.

El 1700 va morir sense descendència Carles II, darrer monarca dels Àustries hispànics, i es desencadenà la guerra de Successió entre els partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria i els de Felip V, de la dinastia dels borbons. Finalment va governar Felip V, provinent d'una monarquia absoluta i autoritària.

Totes les terres vençudes van haver de sotmetre's a les lleis de Castella, Catalunya també. Felip V va instaurar el Decret de la Nova Planta, que va modificar l'estructura judicial i administrativa dels Països Catalans i amb el qual la llengua catalana quedava relegada a l'ús familiar. La substitució del català pel castellà, però, no era fàcil en una societat monolingüe catalana, per aquest motiu la persecució es dugué a terme mitjançant decrets, ordres, etc. i la relació de prohibicions fou força extensa.

El segle XVIII també és un segle pobre literàriament per a la llengua catalana, queda restringit als textos no cultes com el *Calaix de Sastre* del Baró de Maldà, *Relació* de Francesc Tagell, etc.

La Renaixença (XIX)

Durant la segona meitat del segle XIX apareix un moviment que pretén recuperar i dignificar la llengua i la literatura catalanes. Després de tres segles de decadència, el moviment de la Renaixença, influenciat pel moviment romàntic, aconsegueix que el català torni a ser una llengua de cultura:

- ▶ S'inicia el procés de normativització de la llengua,
- ▶ Prolifera els diccionaris, vocabularis, etc.
- ▶ es recupera l'ús oficial de la llengua,
- ▶ etc.

Els autors que considerem precursors d'aquest moviment són [Bonaventura Carles Aribau](#), amb l'oda *La Pàtria*, Antoni Puigblanch, Tomàs Villarroja perquè van ser els primers que van reivindicar l'ús de la llengua i els Jocs Florals, etc.

Els autors principals del moviment de la Renaixença són: [Jacint Verdaguer](#), [Narcís Oller](#), [Àngel Guimerà](#), [Frederic Soler](#), que escrivia sota el pseudònim de [Serafí Pitarra](#). Tots ells passaren pels Jocs Florals i deixaren una obra literària de qualitat a més de fomentar i cohesionar unes reivindicacions polítiques entorn d'un sentiment de catalanisme.

Era verament estrany que, mentre els altres traginers, fills de la vila, havien d'emigrar o junyir-se a oficis més grossers, aquell foraster sense anomenada tingues forces i pit per a obrir magatzem. N'hi havia que, per explicar el misteri, recordaven el nom de coquí que entre els de l'ofici fruïa l'Oleguer, l'assenyalaven a llurs filis com a exemple de previsió i estalvi digne d'imitar-se. D'altres, malpensats, que mai no en manquen, atribuïen la seva riquesa a una malifeta: recordaven a cau d'orella que, temps enrera, un senyor que l'Oleguer acompanyava al Remei morí estimbat i el mul no rebé ni una rascada.

Fragment de *L'escanyapobres*, de Narcís Oller

Cambra d'un vaixell de corsaris algerins. El pal major atravesca l'escena. Al fons, a la dreta, la porta d'un camarot; al fons, a l'esquerra, l'escala que condueix a la coberta, veient-se després de l'últim graó, per entre les cordes, el cel. A la dreta de l'escena una finestra per on guaita un canó, descobrint-se per ella el mar i el cel. A l'esquerra la llitera de Saïd. Davant del pal major, entre la porta del camarot i la porta de l'escala, caixes i sacs; sobre d'ells, un gros fanal apagat. Per l'escena una taula i

tamborets; penjant del murs, armes, cadenes amb grapes, eines d'abordatge, etc.

És el caient de la tarda.

Fragment inicial de *Mar i cel*, d'Àngel Guimerà

Per a més informació :

Segle XX

[Congrés de Cultura Catalana](#) A primers de segle, Antoni M. Alcover va promoure i convocar un congrés de sintaxi catalana, amb l'ànim d'estudiar aspectes de sintaxi i de lèxic. El 1905 es van formar les comissions organitzadores i es van dur a terme conferències i altres actes per fer-ne publicitat. El 13 de setembre de 1906 s'inaugurà. L'esdeveniment va tenir molt d'èxit. S'hi van inscriure unes 3.000 persones i per als especialistes de la llengua va suposar un moment clau per al futur de la llengua catalana.

Després de l'eufòria del Congrés, es va fundar [Institut d'Estudis Catalans \(IEC\)](#) amb l'objectiu de regular qualsevol aspecte de la cultura catalana. El 1911 es va crear la Secció Filològica i el 1913 es van publicar les *Normes Ortogràfiques*, assumides per tots els països de parla catalana. L'impulsor va ser [Pompeu Fabra \(+ informació\)](#), que també va ser president de la Secció Filològica de l'IEC i va publicar el *Diccionari ortogràfic* (1917), la *Gramàtica catalana* (1918) i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932).

Si durant la Renaixença ja es mostraven les primeres inquietuds de dignificació de la llengua, a la primera del segle XX el català va guanyar terreny en la vida quotidiana, encara que no tenia cap tipus de suport legal. I va ser amb l'establiment de la II República (1931-1939) que Catalunya va recuperar les seves institucions i amb l'Estatut d'Autonomia de l'any 1932, el català va recobrar l'estatus de llengua oficial.

Durant **el franquisme**, la llengua i la cultura catalanes van tornar a patir una persecució desmesurada. El català va ser prohibit en tots els àmbits públics. La repressió franquista tenia l'objectiu de destruir la cultura i la llengua catalanes. Entre l'any 1939 i el 1959, període de supervivència, el poble català va mantenir la llengua gràcies als catalans a l'exili o a la literatura clandestina.

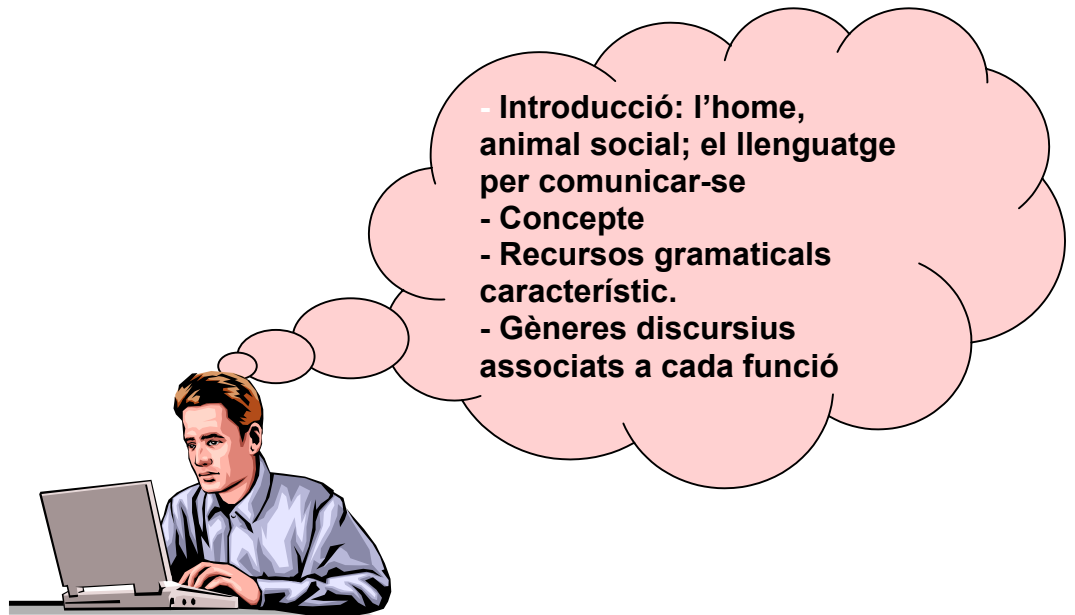
A partir dels anys seixanta, aprofitant un moment de tolerància del franquisme, s'inicia una nova etapa i en què es promouen diverses activitats per recuperar la llengua i la cultura i es produeix un creixement important del món editorial. Amb la mort de Franco el 1975, es recupera un nou marc jurídic. S'aproven la Constitució i els estatuts d'autonomia i la llengua recupera l'oficialitat que va perdre el 1939.

El procés de normalització de l'ús del català en tots els àmbits s'emmarca jurídicament amb la *Llei de normalització lingüística* (1983) en una primera fase, i amb la *Llei de política lingüística* (1998) vigent en aquest moment.

LES FUNCIONS DEL LLENGUATGE

LES FUNCIONS DEL LLENGUATGE

En Lluís ja fa anys que estudia català en un Servei Lingüístic de Català (SLC). Enguany, la professora ha demanat a tot el grup que prepari individualment una exposició oral d'uns 5 minuts. En Lluís, com que és publicista, ha pensat que podia preparar l'exposició sobre les funcions del llenguatge. Després de documentar-se i seleccionar les idees més importants, ha elaborat el guió següent:

Què entenem per funció del llenguatge?

Tot i que és un terme molt utilitzat en lingüística i, per tant, amb moltes definicions, considerem que **funció** és tota finalitat que s'aconsegueix amb la parla.

N'hi ha de sis tipus, cada una centrada en un element [del procés de comunicació](#):

1. *Referencial*, centrada en el referent; per tant, informa de la realitat.
2. *Emotiva*, centrada en l'emissor; expressa emocions, sentiments, opinions...
3. *Conativa*, centrada en el receptor; vol provocar una resposta o bé una reacció.
4. *Fàtica*, centrada en el canal; busca que la comunicació esdevingui eficaç.
5. *Metalingüística*, centrada en el codi; pretén fer entenedor el codi que s'utilitza.
6. *Poètica*, centrada en la forma del missatge; així doncs, embelleix el text.

Quins són els recursos gramaticals característics de cada tipus de funció?

Si en la *funció emotiva* l'emissor vol transmetre les seves emocions o bé les seves opinions, predominaran en el text les **formes referencials** (terminacions verbals, pronoms, possessius, etc.) **de 1a persona**, tant singular com plural. L'emissor utilitzarà també tant **exclamacions** com **interjeccions**, **sufixos** que afegixin un **valor afectiu** a la paraula. El **lèxic** serà **expressiu** mitjançant recursos com l'**acoloriment**, per mitjà d'adjectius, i el **sentit figurat**.

Em sap greu haver-te de renyar. I me'n sap perquè t'estimo moltíssim i em dol fer-te mal. El sofriment que sé que sentiràs, m'agradaria passar-lo jo. Quan veig els teus ulls plorosos, el teu enuig, la teva tristesa..., sento quelcom que m'irrita, que m'angoixa, que em fa trontollar. Però el sentit comú, la certitud que allò és el que he de fer m'ajuda a no estovar-me, a prendre la decisió sense tremolors.

Com que la funció *conativa* busca provocar el receptor, podem observar en textos **formes referencials de 2a persona, vocatius i expressions d'obligació** (imperatiu, perífrasi d'obligació i de necessitat).

Ernest, per fer festa el dia 25, has d'emplenar aquest imprès i retornar-lo signat abans del dia 15. Recorda-te'n perquè si no, no podràs absentar-te de la feina.

Els textos en què predomini la funció *referencial* es caracteritzaran per ser **objectius i neutres**. Així doncs, les **formes referencials** correspondran a la **3a persona**. Seguiran el criteri d'explicar el màxim en el mínim de paraules, per tant cal que el **lèxic** sigui **precís**.

S'obre el termini de presentació de sol·licituds que queda fixat del 4 al 14 de juny. S'hi poden presentar totes les persones interessades que tinguin la titulació de llicenciades en història i geografia. A les sol·licituds, s'hi ha d'annexar fotocòpia compulsada de la titulació.

Per tal que es pugui desenvolupar la comunicació amb eficàcia, la funció *fàtica* utilitza les **fórmules esteoripades** en una conversa (salutacions, comiats, falques, etc.); frases simples i lèxic precís, **incisos i aclariments**; i també tot de **recursos tipogràfics** perquè permeti la selecció i la lectura ràpida del missatge (cos de lletres, fotografies, esquemes, il·lustracions, quadres explicatius, etc.)

John Edwards. Londres: Routledge, 1994. xiv + 256 pàg. + índex de llengües i famílies lingüístiques
Multilingualism pretén donar una visió de conjunt del multilingüisme en relació amb els individus i els grups socials que parlen i interactuen dins del marc de la societat. Així, els diferents capítols de l'obra tracten -massa superficialment, de vegades, atesa la voluntat de procedir a una aproximació global del fenomen- dels principals temes relacionats amb l'ús de les llengües: les diferents famílies lingüístiques; el bilingüisme; el conflicte lingüístic; la relació entre llengua i identitat; la planificació del corpus i de l'estatus, i els correlats entre llengua, cultura i ensenyament.

Com hem vist, la funció *metalingüística* vol explicar i fer entenedor qualsevol codi; per tant, comparteix recursos que hem enumerat en la funció anterior com l'ús d'incisos i aclariments, de recursos tipogràfics. A més, empra preguntes retòriques o oracions interrogatives, conjuncions o locucions continuatives per referir-se a la llengua. Els missatges han de ser ordenats i precisos.

Els lingüistes distingeixen sovint entre dialectes regionals i dialectes socials. En teoria aquests dos tipus de dialectes són distints, però de vegades les dimensions regionals i socials poden estar estretament relacionades.

Finalment, la funció *poètica* juga amb el llenguatge per fer-lo més entenedor, més ric, més atractiu; en definitiva, per millorar la comunicació. Per tant, utilitza **recursos retòrics** (al·literació, hipèrbole, sinestèsia, etc.).

Company, mosseguem la vida!
 Que l'amor ens ragui els llavis:
 Farem un pacte de sang
 quan la lluna plena s'ablami!

Farem un pacte de sang,
 una conjura de ràbia
 que ens faci estalvis del seny
 que ens té la soga filada!

Company, mosseguem la vida
 sota la lluna granada.

M. Mercè Marçal

Quins són els gèneres discursius que s'associen a cada funció?

Observeu el quadre següent en què especificuem els tipus de textos que corresponen a cada funció, tenint en compte que un mateix text pot respondre a més d'una funció.

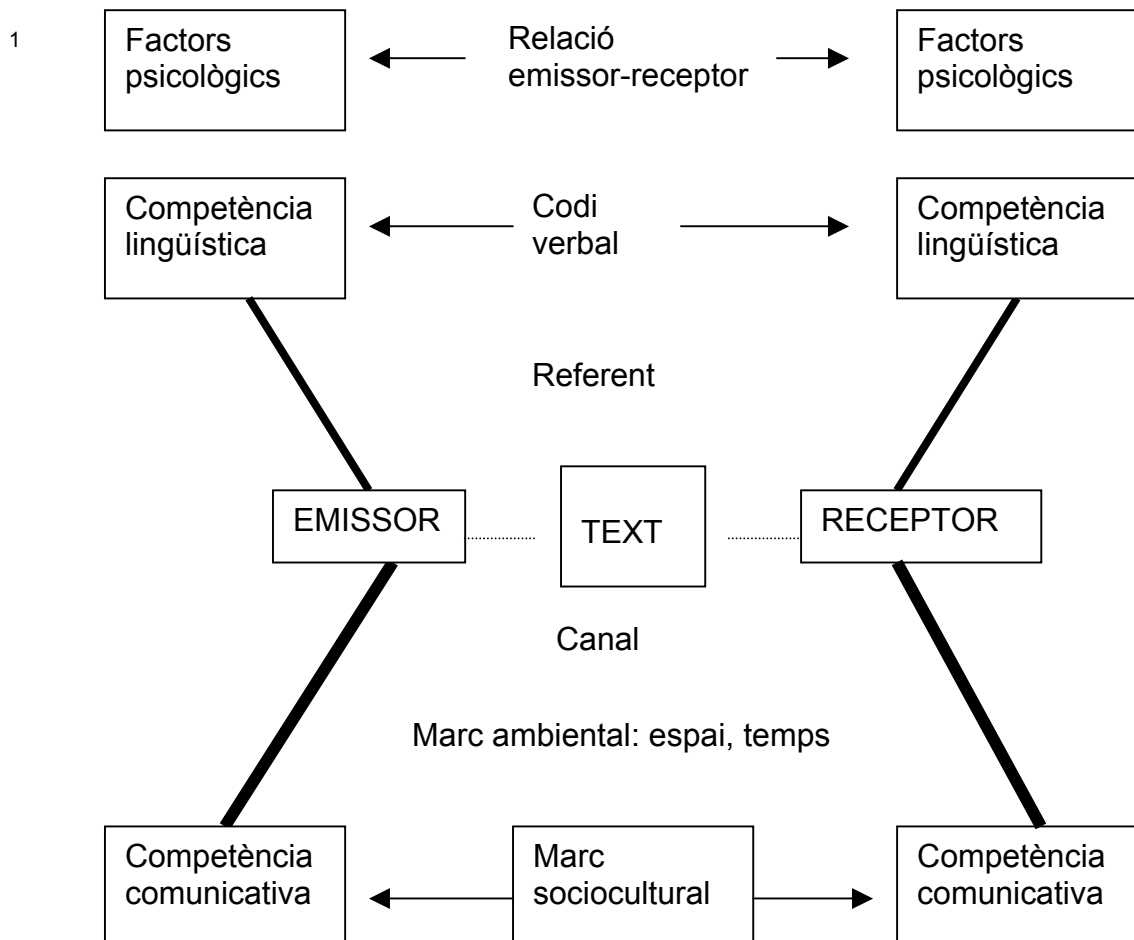
Funció	Gènere
Emotiva	Correspondència personal o familiar: felicitacions, invitacions, postals, cartes Diari íntim o de viatges Crítiques Converses (cara a cara, telefòniques, xats...) Missatges i encàrrecs en un contestador automàtic Informes crítics o valoratius Valoracions de pel·lícules o obres de teatre Presentació d'actes públics Narració d'anècdotes i d'esdeveniments Diaris de viatges, ressenyes, programes d'itineraris o visites turístiques Retrats Entrevistes Cartes al director Articles d'opinió
Conativa	La publicitat, la propaganda Textos i discursos polítics Cartells i pancartes Argumentacions per convèncer Conversa
Referencial	Notícies (premsa, ràdio i televisió) Rètols i cartells Comunicats Descripció Narració objectiva L'acta de reunions El resum Textos explicatius i informatius Conversa

Fàtica	<p>La comunicació telefònica, radiofònica i televisiva</p> <p>La publicitat i la propaganda</p> <p>El disseny de les cartes administratives, textos administratius, etc.</p> <p>Textos de divulgació i didàctics</p> <p>Conversa</p> <p>La ressenya</p>
Metalingüística	<p>Les definicions de diccionaris</p> <p>Gramàtiques</p> <p>Receptes de cuina</p> <p>Anàlisi, explicació i comentari de text</p> <p>Textos explicatius del funcionament d'un aparell</p> <p>Textos explicatius d'un gràfic, d'una fotografia, d'un dibuix</p> <p>Conversa</p>
Poètica	<p>Obres literàries</p> <p>Cançons</p> <p>Publicitat</p> <p>conversa</p>

EL PROCÉS DE COMUNICACIÓ

EL PROCÉS DE COMUNICACIÓ. ELEMENTS DEL PROCÉS DE COMUNICACIÓ

La comunicació humana, com queda reflectit en el quadre, és un procés en què intervenen els elements següents:

- **Emissor:** qui elabora el text
- **Receptor:** a qui va adreçat el text o missatge
- **Missatge o text:** seqüència de signes, tant verbals com no verbals, que transmeten una informació. La majoria de textos lingüístics ha de presentar les propietats següents: adequació, cohesió, coherència i correcció.
- **Canal:** mitjà pel qual es transmet el text. Per tant, el canal serà **auditiu** si els textos són emesos oralment i **visual** si són escrits.

¹ Extret del llibre de BORDONS, GLÒRIA – CASTELLÀ, JOSEP M. i MONNÉ, PILAR (1988): *Trèvol 1: Text*. Barcelona, Empúries i Publicacions Universitat de Barcelona

- **Referent:** element de la realitat a què es fa referència en el missatge i sobre el qual es transmet la informació.
- **Codi:** sistema de signes o senyals de significat convencional amb què es produeix el text. Per exemple, les llengües són codis lingüístics.
- **Marc sociocultural:** la visió del món que comparteixen els integrants d'una comunitat a partir d'elements culturals, símbols, normes i convencions socials.
- **Competència comunicativa:** coneixements i habilitats que han de posseir els interlocutors en una comunicació per tal que aquesta esdevingui efectiva. Així doncs, han de saber adequar-se a la situació i al registre (**comp. sociolingüística**), han de saber usar el codi lingüístic (**comp. lingüística**), saber elaborar el tipus de text que requereix el procés (**comp. discursiva**) i, a més, saber quins recursos han d'emprar perquè no s'interrompi la comunicació (**comp. estratègica**).
- **Factors psicològics:** actituds, emocions i altres elements psicològics i afectius que caracteritzen la relació entre emissor/receptor.
- **Marc ambiental:** és l'escenari i el temps en què transcorre el procés comunicatiu.
- **Context:** la situació en què el missatge és produït per l'emissor i entès pel receptor.

El procés comunicatiu es desenvolupa a través de les fases següents:

- **Propòsit:** finalitat amb què mantenen una comunicació els dos interlocutors.
- **Codificació:** producció del text amb els elements i les convencions del codi utilitzat.
- **Transmissió:** emissió del text per mitjà del canal que s'ha seleccionat.
- **Descodificació:** comprensió del text amb els elements i les convencions del codi utilitzat.
- **Filtres:** elements diversos que poden dificultar o impedir la comunicació. La naturalesa d'aquests filtres pot ser diversa: des de fenòmens físics (sorolls, interferències, etc.) o bé psíquics (que el receptor adopti una actitud negativa que obstaculitzi la descodificació del text).
- **Feed-back (retroacció):** l'emissor replanteja la comunicació en virtut de la resposta del receptor.

ELS USOS DE LA LLENGUA

ELS USOS DE LA LLENGUA

